

YEREL YÖNETİMLERDE HALK KATILIMI TOKAT İL MERKEZİNDE UYGULAMALI BİR ÇALIŞMA

Ahmet ÖZKİRAZ^a Halim Emre ZEREN^b

Özet

Demokrasi, günümüzde hemen her toplumun benimsemekte olduğu bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Demokrasinin varlığı, halkı zaman içerisinde yönetime dâhil olmaya zorunlu hale getirmektedir. Küreselleşme ve teknolojinin de etkisiyle çevresine duyarsız kalamayan halkın yönetime katılım zorunluluğu, temsili demokrasinin yetersizliğini ortaya çıkarmıştır.

Yerel yönetimlerin halka yakınlığından ve yöneten - yönetilen ilişkilerinin gelişimine uygun zeminler sağlamasından dolayı; halk katılımının etkilerinin bu birimlerde etkin olarak görüleceği düşünülmektedir. Bu bağlamda Tokat'ta halk katılımının ne olduğunu betimlemek amacıyla 400 kişi üzerinde standartlaştırılmış görüşme formlarıyla kişilerle bire bir görüşülerek veriler toplanmıştır. Verilerin analizi sonucunda Tokat'ta halkın yönetime katılma fikrine olumlu yaklaştığı, ancak katılım davranışı konusunda çekingen olduğu kanaatine varılmıştır.

Seçimlere katılım gibi geleneksel katılım yöntemlerinin yanında; halk toplantıları, ombudsman, mahalle toplantıları vs. gibi yöntemlerle katılım bilinci güçlendirilmeye çalışılmakta, halkın yönetime dahil edilmesi istenmektedir. Katılımın; yönetimin meşruiyeti açısından bir hayli önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Yerel Yönetimler, Katılım, Halk Katılımı.

Public Participation in Municipalities, A Study Applied in the City Center of Tokat

Abstract

Democracy, at the present time, is seen a value that almost every society is adopting. In the length of time, the existence of democracy enforces people to take part in management. With globalization and the effect of technology, the necessity of participating in management for the people who cannot be indifferent to their environment has unearthed the insufficiency of Representative democracy.

Due to the intimacy of municipalities and their providing a base for the development of the relation between the managing and the being-managed, public participation in these units is thought to be possibly active. In this sense, with the aim to depict what public participation in Tokat is, some data has been collected through standardized

^a Yrd. Doç. Dr. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İİBF., Kamu Yönetimi Bölümü, Kamu Yönetimi ABD
ahmeto@gop.edu.tr

^b Arş. Gör. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, İİBF., Kamu Yönetimi Bölümü. Kamu Yönetimi ABD
emre_zeren@hotmail.com

conversation forms applied face-to-face on 400 persons. The analysis of the data shows that people in Tokat are favorable to the idea of taking part in management but they are withdrawn when it comes to the behaviour to participate.

In addition to such traditional ways of participation as that of elections, with other ways like popular assemblies, ombudsman, local assemblies, etc., it is tried to strengthen the awareness of participation and inclusion of the people in management is requested.

KEY WORDS: Democracy, Municipalities, Participation, Public Participation

1. GİRİŞ

Kökleri demokrasiye kadar dayandırılabilir olan katılım kavramının 1970'lerden sonra dünya gündeminde etkin olarak yer aldığı görülmektedir.

Katılım; bireylerin kendilerini etkileyen ve ilgilendiren fiziksel çevrelerde, programlarda ve kurumlarda üretilen kararlara etkiye bulunmaları; bu kararların oluşumunda yer almaları olarak tanımlanmaktadır (Sarıkoc, 2002:42).

Yalçındağ'ın tanımıyla katılım(1996: 129) ; halk topluluğuna mensup kişilerin hükümet faaliyetlerine etki etmek, denetlemek veya doğrudan doğruya toplum ihtiyaçlarını sağlamak yoluyla gerçekleştirdikleri etkinliğe denmektedir.

Günümüzde klasik demokrasinin öngördüğü uygulama şekillerinden olan seçim ve oy vermeden daha farklı kontrol süreçleri hayata geçmiştir. Her ne kadar seçimlere dayalı temsil edici kurumların varlığı sağlıklı bir demokrasi için gerekli olsa da yeterli kabul edilmemektedir. Temsili demokrasinin sunduğu sınırlı katılım yöntemlerine çeşitli halk gruplarının katılımını sağlayacak ilave katılım enstrümanlarıyla destek verilmesinin ve bu yolla yerel halk katılımının yaygınlaştırılmasının ülke siyasetine önemli katkılar yapacağı düşünülmektedir.

Bütün dünyada yaşanan gelişmeler, yönetimde merkezileşme yerine yerleşmenin ön plana çıktığını göstermektedir. Dünyanın, insan hakları ve çevre sorunlarına bakışının değişmiş olması sebebiyle, yerel yönetimlerin öneminin bir derece daha arttığı söylenebilir. Bu gelişmeler paralelinde, yerel yönetimlerin ve yerel politikaların da değişim ve yeniden yapılanma sürecine girmesi gereğinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Değişen ve gelişen yönetim sisteminde hizmetlerin halka en yakın birimlerce ve halkın katılımının ön plana alınarak yapılması önem taşır. Egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olduğu anayasal olarak kabul edildiğine göre, halkın da bu egemenliği etkin olarak yönetime katılım yoluyla kullanma hakkının bulunduğu söylenebilir.

Yönetime katılım, idarenin herhangi bir konuda yapmak istediği çalışma ile ilgili olarak verdiği bilgilerin, halk tarafından değerlendirilmesi sonucunda oluşan görüşlerin yönetime iletilmesidir. Çoğu zaman yerel yönetimlerde yönetime katılımın; siyasi yöneticileri seçme, yönetimin

kararlarına tepki gösterme ve temel haklara sahip olma gibi konularda sınırlı bir şekilde ele alındığı ve algılandığı görülmektedir (Sarıkoce, 2002:45).

Hâlbuki yerel yönetimlerde katılım kavramı; Belediye Başkanlığı, Belediye Meclisi, İl Genel Meclisi, muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinden ibaret sayılmamalı, daha da ötesinde yönetimin bütün eylem ve işlemlerinde geçerli olabilen bir halkla ilişkiler yaklaşımı olarak kabul edilmelidir.

Devlet Planlama Teşkilatının VI. Beş Yıllık Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda bu hususa şu cümlelerle vurgu yapılmaktadır: “Özünde demokratiklik olan yerel yönetimlerde halk katılımı bambaşka bir önem kazanmaktadır. Çünkü bir mahalli ve müşterek hizmeti görmekle yükümlü bir yerel yönetim, aynı zamanda o yöre halkının kendisi için karar alan, planlayan ve uygulayan bir üst organıdır. Onun için halk katılımının sadece seçimden seçime oy veren bir mekanizma dışında daha üst ve gündelik katılımı da desteklenmesi gerekmektedir (DPT, 1991:52).”

Nitekim Türkiye’de 3273 sayılı yasayla kabul edilen ve 01.04.1993 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın 4. maddesinin 3. fıkrasında: “Kamu sorumlulukları genellikle ve tercihen vatandaşa en yakın olan makamlar tarafından kullanılacaktır. Sorumluluğun bir başka makama verilmesinde, görevin kapsam ve niteliği ile yetkinlik ve ekonomi gerekleri göz önünde bulundurulmalıdır.” ifadesi yer almaktadır.

13 Mart 2005 tarihinde çıkan Belediye Kanunu'nda, 4 Mart 2005 tarihli İl Özel İdaresi Kanunu'nda, 1 Ocak 2005 tarihli Büyükşehir Belediyeleri Kanunu'nda ve 11 Haziran 2005 tarihli Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'nda yerel yönetimlerde halk katılımı konusunun önemle vurgulandığı söylenebilir.

Katılımın vatandaşa yükleyeceği ‘sorumluluk’ ve ‘kentli olma’ düşüncesinin kentleşme sürecine de olumlu katkılar sağladığı ortadadır. Vatandaşlara sağlayacağı ‘yönetime dâhil olma ve kendine güven’ düşüncesinin kişisel gelişim süreçlerini olumlu yönde etkilediği görülmektedir.

Yerel yönetimlerin vatandaşlara sağlayabileceği katılım olanaklarının halk tarafından karşılanış ve algılanış şeklinin, yerel yönetimlerin etkinliğine yapacağı katkıların ve karşılıklı etkileşim sürecinin araştırılması bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu bağlamda Tokat il merkezinde halkın yerel yönetimlere katılımı ve katılım duyarlılığı incelenmiş, yapılan testlerin ve analizlerin sonuçlarına göre bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır.

2. YEREL YÖNETİMLERDE KATILIMIN GEREKLİLİĞİ

Nadaroğlu'na göre (1998:27); siyaset biliminde ve idare hukukunda geliştirilen yeni teorilerde, liberal demokrasinin temelinde komünal (beledi) hürriyetlerin, çağımızdaki özgürlükçü demokrasinin temelinde de mahalli özgürlüklerin yer aldığı belirtilmektedir. Eğitim kurumları içindeki ilkokulun

işlevini özgürlükler konusunda komün idareleri üstlenmiştir. Bu sebeptendir ki mahalli idareler, sözü geçen görüşleri savunanlara göre, mahalli toplulukların kamusal siyasi haklarını hep birlikte kullanmalarının birer ürünü, birer aracıdır.

Yerel yönetimlerin halka daha yakın olması dolayısıyla, halkın ihtiyaçlarının yerel yönetimlerce belirlenmesi ve bu ihtiyaçlara yönelik hizmetlerin etkin bir şekilde yerine getirilmesi beklenmektedir. Etkinliğin sağlanabilmesi için de halkın yönetime katılımı gerekmektedir. Bu sayede halk ve yönetim arasında ortaya çıkabilecek kopukluğun da engellenmiş olması muhtemeldir.

Merkezi yönetimden bölgesel sorunların ayrı ayrı tespiti beklenemezken, yerel yönetimler için bu durum belirleyici olabilmektedir. Çünkü bir yerel yönetim biriminin başarısını yönetmiş oldukları bölgenin sorunlarının ve ihtiyaçlarının doğru tespiti ve çözümü ile ölçmek mümkün olabilmektedir.

Bireylerin sosyalleşmesi anlamında en etkili yollardan birisinin katılım olduğu görülmektedir. Toplumsal yaklaşmanın kolaylaşması ve ortak kararlar alınabilmesi açısından katılımın çok büyük önem taşıdığı söylenebilir.

Yapılan uygulamaların yerel topluluklarca desteklenmesinin ve benimsenmesinin, yerel yönetimlerin başarı şansını arttıracakları öngörülmektedir. Yerel yönetim birimlerinin halkla barışık, halkın içinden olması durumunda, karşılıklı olarak yöneten- yönetilen ilişkilerinin güçleneceği düşünülmektedir.

Yerel yönetimlerde halk katılımının sağlanmasında hem halk, hem de yerel yönetimler için karşılıklı faydalar mevcuttur. Bu faydaların ilkinin maliyet konusunda yaşandığından bahsedilebilir. Halkın işgücünü ve düşüncelerini kendi çevreleri için seferber etmesi maliyetlerin düşürülmesi yönünden önem taşımaktadır.

Halkın üretime katılımı hizmetlerin daha kolay benimsenmesini ve yapılan hizmetlere daha çok sahip çıkılmasını sağlar. Recep Yazıcıoğlu'nun Tokat pilot uygulamasında görülebileceği gibi; (Yazıcıoğlu, 2000:73) özellikle köylerde halk katılımı sayesinde yapılan işlerin halk tarafından benimsenmesi ilgi çekicidir.

Bunun yanında dünyadaki bazı belediyelerde yapılan katılımcı bütçe çalışmalarının verdiği olumlu sonuçlar, özellikle Porto Alegre modeli ile görülmüş ve yaygınlık kazanmıştır. Hatta bu uygulama o kadar başarılı olmuştur ki 1996 yılında İstanbul'da toplanan Habitat II. Konferansında "En İyi Uygulama" ödülünü almıştır (Tusepart,2009).

Halk katılımının bir başka fonksiyonu halkın kendine güven duygularını geliştirmesi ve yönetim ve halk arasındaki kopukluğu minimuma indirmesi olarak düşünülebilir. Yerel yönetimlere katılım seviyesinin artması uluslaşmayı kolaylaştırması ve güçlendirmesi, devlete bağlılığı ve güveni artırması bakımından da önemlidir.

Etkili bir denetim ve şeffaflığın sağlanabilmesi açısından katılımın önemli bir fonksiyonu olduğundan bahsetmek mümkündür.

Demokrasinin öğrenilmesi ve yaşatılması açısından ciddi bir okul görevi yapan yerel yönetimler için halk katılımı çok önemli ve gereklidir. Halkla bütünleşemeyen bir yerel yönetim biriminin başarılı olabileceğinden söz edilemez. Halkın desteğini alamayan, sorunlarına çözüm üretemeyen bir yerel yönetim biriminde; demokrasiden de söz edilemez.(Çukurçayır, 1999: 128)

3. YEREL YÖNETİMLERDE HALK KATILIMININ YÖNTEMLERİ

Biçimsel katılım olanaklarının bulunduğu bir toplumda; yönetime katılım davranışından bahsetmek daha olanaklı görülmektedir. Günümüz toplumlarında yoğun olarak görülen katılım davranışının, yerel düzeyde birçok biçimde karar süreçlerinin oluşumuna etki ettiği söylenebilir.

Bir bölgede ya da yörede yaşayan insan topluluklarının ihtiyacı olan hizmetlerin en üstün kalitede üretilmesinin, bu hizmetleri talep edenlerin bu süreçlere ne kadar ilgi duydukları ve bunun içinde ne kadar yer aldıklarıyla doğru orantılı olduğu düşünülmektedir.

Katılım, sürecin kimin tarafından başlatıldığına göre değerlendirildiğinde aktif ve pasif katılım şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulabilir.

Eğer yerel halk kendiliğinden olaylara ilgi duyup örtülü veya örtüsüz harekete geçiyorsa aktif katılım, süreç yerel yönetim birimi tarafından başlatılmışsa pasif katılım söz konusudur (Gökçe, Bayrakçı, 2005, 44).

Geray'a (1995:73) göre; katılım alanları ve katılım türleri her ülkenin toplumsal, siyasal, kültürel, ekonomik koşullarına göre farklılık göstermekle birlikte şöyle bir sıralama yapılabilir:

- Kent planlaması
- Çevre koruma
- Halk oylaması
- Seçilmişleri görevden düşürme (geri çağırma)
- Hemşehrilerin şikâyetleri
- Kentsel, toplumsal hareketler

4. TOKAT İL MERKEZİNDEKİ KATILIM DAVRANIŞININ BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ANALİZ

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

4.1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada; yerel demokrasinin en önemli göstergelerinden biri olan yönetime katılım davranışının, Tokat halkında ne düzeyde olduğunu betimlemek amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, halkın yönetime katılım duyarlılığının tespit edilebilmesi ve halkın yerel demokrasiye bakış açısının, kentsel sorunlara yaklaşımının ve sorun çözme konusundaki ilgi düzeylerinin belirlenmesi hedeflenmektedir.

4.2. ARAŞTIRMA SORUSU

Tokat'ta yaşayan halkın yerel yönetimlerin faaliyetlerine katılma davranışı ne ölçüdedir?

4.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmada Tokat Merkez ilçesinde ikamet eden vatandaşlar ana kütleyi oluşturmaktadır. Anketler, eğitim verilen üniversite öğrencileri tarafından bire bir (yüz yüze) uygulanmıştır. Anket 2006 Kasım ve Aralık ayları boyunca uygulanmıştır. 425 anket yapılmıştır. Ancak veri saflaştırması sonucu eksiklikleri olan 25 adet anket değerlendirme dışı bırakılmıştır. Bu durumda araştırma kasti olarak belirlenen 400 kişi ile sınırlıdır.

4.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

4.4.1. Evren ve Örneklem

Örneklem kentin farklı noktalarından 'kasti örneklem' metoduyla oluşturulmuştur. Geçici olarak hizmetlerden faydalandıkları için, Tokat'ta ikamet etmeyen kişiler ana kütleye dahil edilmemiştir.

Ayrıca oy kullanma yaşının 18 olduğu göz önünde bulundurularak, 18 yaşından küçük kişilere anket uygulanmamıştır.

Çalışmanın evrenini Tokat merkez ilçesinde ikamet eden 114.000 kişi oluşturmaktadır. Anketlerin geri dönüşüm oranı %97 olarak tespit edilmiştir. Araştırmanın temel yaklaşımı pozitif yöntemdir.

4.4.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, M. Akif Çukurçayır'ın 1999 yılında hazırlamış olduğu "Yerel Yönetimler ve Katılım: Halkın Katılım Duyarlılığı ve Katılım Yolları Açısından Konya Örneği" başlıklı, yayınlanmamış doktora tezindeki anket örnek alınmıştır. Anket toplam 32 sorudan oluşmaktadır. Bunların 5 tanesi demografik soru olup, 27 tanesi vatandaşların yerel yönetimlerde yönetime katılım eğilimlerini belirlemek üzere düzenlenmiştir.

4.4.3. Verilerin Analizi

Memnuniyet düzeyini ölçmek için kullanılan 400 deneğe ilişkin veriler SPSS/PC (11.5) (Statistical Package of Social Science) paket programında değerlendirilmiştir. Değerlendirmede frekans analizi kullanılmıştır.

4.5. VERİLER VE BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma verilerinin analizinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.5.1. Ankete Katılanların Demografik Özellikleri

4.5.1.1. Meslek

Tablo 1. Ankete Katılanların Mesleklere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İşçi	44	11.0	11.0	11.0
Memur	146	36.5	36.5	47.5
S.Meslek	75	18.8	18.8	66.3
İşsiz	31	7.8	7.8	74.0
Diğer	104	26.0	26.0	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

Bu sonuçlara göre ankete katılanların %36,5'ini memurlar, %18,8'ini serbest meslek sahipleri, %11'ini işçiler, %7,8'ini işsizler ve %26'sını da ev hanımları, emekliler v.b. kimselerden oluşan diğerleri oluşturmaktadır. Her meslekten ve değişik kesimlerden birbirine yakın oranda vatandaşla görüşülmüştür.^c

4.5.1.2. Yaş

Tablo 2. Ankete Katılanların Yaşa Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
18-30	170	42.5	42.5	42.5
31-45	149	37.3	37.3	79.8
46-60	75	18.8	18.8	98.5
60+	6	1.5	1.5	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

^c Çukuçayır (1999:249)'ın yaptığı katılım araştırmasında da mesleklerin dağılımı, gerçekleştirilen anketlerin sonucundan elde edilen meslek verileriyle yakın oranlar içermektedir. Konya'da gerçekleştirilen 430 ankete katılım şöyledir: İşçi %15,1, memur % 28,8, serbest meslek %26, diğer %30.

Ankete katılanlar %42,5 oranında 18–30 yaş aralığındadır. Bu durum da gençlerin ağırlıkta olduğunu göstermektedir. Ancak; 31–45 yaşındaki %37.3 ve 46–60 yaş aralığındaki %18.8 oranları birbirine eklendiğinde %56 gibi bir oranla karşılaşılmaktadır. Bu durum da; çoğunluğu orta yaştaki vatandaşların oluşturduğunu göstermektedir. Bu tespitın yapılan çalışma için olumlu bir anlam ifade ettiği düşünülmektedir. Çünkü orta yaş grubunun belirli bir yaşam bilinci düzeyine ulaşmış bireylerden oluştuğu ve siyasal düşüncelerinin daha belirgin olduğu düşünülmektedir. Çalışmadaki en az katılım ise 60 yaşın üzerindeki vatandaşlardan %1,5 oranında sağlanabilmiştir.^d

4.5.1.3. Cinsiyet

Tablo.3. Ankete Katılanların Cinsiyetlere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Erkek	243	60.8	60.8	60.8
Kadın	157	39.3	39.3	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

Ankete katılanların ağırlıklı kesimi %60,8 ile erkeklerden oluşmaktadır. Ancak kadınların katılımı da yaklaşık %40 ile azımsanmayacak düzeydedir denilebilir.

4.5.1.4. Eğitim

Tablo 4. Ankete Katılanların Eğitim Seviyelerine Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İlkokul	54	13.5	13.5	13.5
Ortaokul	31	7.8	7.8	21.3
Lise	120	30.0	30.0	51.3
Üniversite	177	44.3	44.3	95.5
Lisansüstü	18	4.5	4.5	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

Eğitim; katılım davranışını etkileyen en önemli değişkenlerden biridir. Bu noktadan hareketle anket çalışmasının en az ilkokul mezunlarına uygulanmasına azami önem verilmiştir.

Örnekleme oluşturanların büyük çoğunluğu %44,3 oranla üniversite mezunlarından oluşmaktadır. Üniversite mezunlarının ardından %30 oranla lise

^d Çukuçayır (1999:249)'ın yaptığı katılım araştırmasında da benzer sonuçlara ulaşmak mümkündür: 18-30 %33, 31-45 %46, 46-60 %17, 60 ve üzeri % 3.7

mezunları gelmektedir. Bu oranı ise %13,5 ile ilkokul ve %7,8 ile ortaokul mezunları takip etmektedir. Ankete katılanların %4,5'ini de lisansüstü eğitim almış vatandaşlar oluşturmaktadır.

4.5.1.5. Kentsel Hizmetlerin Yeterliliği

Tablo 5. Kentsel Hizmetlerin Yeterliliği

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	35	8.8	8.8	8.8
Hayır	340	85.0	85.0	93.8
F.yok	25	6.3	6.3	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

'Belediye'nin yürüttüğü hizmetleri yeterli buluyor musunuz?' sorusuna katılımcıların %8,8'i 'evet' cevabı verirken, katılımcıların yaklaşık %90'ının kararsız olduğu veya 'hayır' cevabı verdiği görülmektedir. Bu durum, genel kanının 'yetersiz' olduğu yönündedir.

4.5.1.6. Halka Danışma

Tablo 6. Belediye Kararlarında Halka Danışılması

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	344	86.0	86.0	86.0
Hayır	43	10.8	10.8	96.8
F.yok	13	3.3	3.3	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

Yerel yönetimlerde halk katılımı bu çalışmanın temel konusu olduğundan dolayı, vatandaşlara 'Belediye karar ve uygulamalarında halka danışmalı mı?' şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Yurttaşların büyük bir kısmı (%86) halkın karar alma süreçlerine dâhil edilmesini desteklemektedir. Örnekleme giren vatandaşların %10,8'lik kısmı ise aksi yönde görüş bildirmektedirler. Fikir beyan etmeyenlerin sayısı ise %3,3'tür. Bu durum; halkın büyük bir kısmının katılım eğilimlerinin çok güçlü olduğunu göstermektedir.

4.5.1.7. Başkanla Görüşme

Tablo 7. Belediye başkanıyla görüşme

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	64	16.0	16.0	16.0
Hayır	332	83.0	83.0	99.0
F.yok	3	.8	.8	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

Örnekleme girenlerin yerel yöneticilere ve yönetime ne kadar ilgili olduklarının ölçümü için 'Belediye başkanıyla yüz yüze görüştünüz mü?' şeklinde bir soru sorulmuştur. Bu soruya alınan 'evet' cevabı, muhtarı tanımadaki kadar yüksek görünmemektedir. %16'lık kesim başkanla görüştüğünü, %83'lük kesim ise görüşmediğini beyan etmiştir. Fikir beyan etmeyenler ise %1'lik dilimi oluşturmaktadır. Bu durum da; yerel yönetimlere katılım eğilimi gösteren halkın, belediye başkanıyla görüşme konusunda yeterli olmadığını göstermektedir.

4.5.1.8. Belediyeye Şikâyet

Tablo 8. Belediyeye Şikâyet

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	118	29.5	29.5	29.5
Hayır	282	70.5	70.5	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

Katılım yollarından biri olarak kabul edilen şikâyet yöntemine, halkın %29,5'inin başvurduğu, %70,5'lik bir kesimin ise herhangi bir sorun için belediyeye hiç başvurmadığı görülmektedir.

4.5.1.9. Kentsel Sorunlar İçin Zaman Ayırma

Tablo 9. Kentsel Sorunlar İçin Zaman Ayırma

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1 saat	122	30.5	30.5	30.5
2 saat	88	22.0	22.0	52.5
3 saat	42	10.5	10.5	63.0

4+ saat	46	11.5	11.5	74.5
Hiç zamanım yok	102	25.5	25.5	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

‘Mahalle ya da kent sorunlarıyla ilgili sizden yardım istense haftada ne kadar zaman ayırabilir siniz?’ şeklinde vatandaşlara yöneltilen soruya; katılımcıların %30,5’i bir saat, %22’si 2 saat, %10,5’i 3 saat, %11,5’i 4 saat ve daha fazla cevabını vermişlerdir. ‘Hiç zamanım yok’ diyenler ise katılımcıların %25,5’ini oluşturmaktadır. Bu oranlar, vatandaşların dörtte üçünün kentsel sorunlar için zaman ayırma eğiliminde olduğunu göstermektedir.^e

4.5.1.10. Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Süreçlerine Katılımı

Tablo 10. Sivil Toplum Kuruluşlarının Katılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	291	72.8	72.8	72.8
Hayır	49	12.3	12.3	85.0
F.yok	60	15.0	15.0	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

Sivil toplum kuruluşlarının karar alma süreçlerine katılımına; katılımcıların %72,8’i olumlu bakmaktadır. Bu konuda olumsuz görüş beyan eden vatandaşlar ise %12,3’lük bir oran teşkil etmektedirler. Vatandaşların %15’lik kısmı ise bu hususta fikir beyan etmek istememişlerdir.

4.5.1.11. Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik

Tablo 11. Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	103	25.8	25.8	25.8
Hayır	297	74.3	74.3	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

Örnekleme katılan vatandaşların %25,8’i sivil toplum kuruluşlarına üye iken, %74,3 ü herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye değildir. Sivil toplum

^e Çukurçayır (1999)’ın araştırmasında Konya için bu oranlar; “%33,5 bir saat, % 14,7 üç saat, % 10 beş saatten fazla, % 41,9 hiç zamanım yok” şeklindedir. Bu durumun Tokat’taki katılım eğiliminin daha kuvvetli olduğunu gösterdiği düşünülebilir.

kuruluşlarının karar alma süreçlerine katılımını destekleyen yurttaşların, ortaya çıkan oran azımsanamayacak gibi görünse de bu örgütlere katılımlarının sınırlı olduğu düşünülebilir.

4.5.1.12. Sivil Toplum Kuruluşlarında Çalışma

Tablo 12. Sivil Toplum Kuruluşlarında Çalışma

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	44	11.0	11.0	11.0
Hayır	356	89.0	89.0	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

Yukarıda bahsettiğimiz sivil toplum kuruluşlarına üyelikteki sınırlılığın bu örgütlerde çalışma hususunda da görüldüğü söylenebilir. Vatandaşların %11'i sivil toplum kuruluşlarında çalıştığını beyan ederken, %89'u böyle bir çalışma yapmadıklarını beyan etmektedirler.

4.5.1.12.Siyasi Partiyeye Üyelik

Tablo 13. Siyasi Partilere Üyelik

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	51	12.8	12.8	12.8
Hayır	349	87.3	87.3	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

Sivil toplum kuruluşlarına üyeliğin sınırlılığı gibi; siyasi partilere üyelik için de aynı yorumun yapılabileceği düşünülmektedir. Vatandaşların %12,8'i bir siyasi partiye üye iken, %87,3'ünün herhangi bir üyeliği bulunmamaktadır.^f

4.5.1.14.Mahalledeki Hizmetler İçin Gönüllü Çalışma

Tablo 14. Mahalledeki Hizmetler İçin Gönüllü Çalışma

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	236	59.0	59.0	59.0
Hayır	107	26.8	26.8	85.8
F.yok	57	14.3	14.3	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

^f Çukurçayır (1999)'ın katılım araştırmasında da 'Herhangi bir siyasal parti ya da topluluğa üye misiniz?' sorusuna; katılımcıların % 18,8'i "evet" cevabı verirken, % 78,8'i "hayır" cevabı vermiştir. Katılımcıların % 2,3'ü de fikir beyan etmek istememiştir. Bu sonuçlar; Çukurçayır (1999:278)'a göre 'yerel düzeyde yurttaşların siyasi partilerle özdeşleşmekten kaçması' olarak yorumlanmaktadır.

Örnekleme katılan vatandaşların; mahalledeki kentsel hizmetlere gönüllü katılım konusuna da olumlu baktıkları düşünülebilir. Zira katılımcıların %59'u bu çalışmalara katılabileceğini belirtirken, %26,8'i olumsuz görüş beyan etmektedirler. Bu konuda fikir belirtmek istemeyen katılımcı oranı ise %14,3 tür.

4.5.1.15. Belediyeye Gitme

Tablo 15. Belediyeye Gitme

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	344	86.0	86.0	86.0
Hayır	38	9.5	9.5	95.5
F.yok	18	4.5	4.5	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

'Belediyede herhangi bir işiniz olduğunda çekinmeden gider misiniz?' şeklinde sorulan soruya katılımcıların %86'sı 'evet' cevabı vermiştir. Vatandaşların %9,5'i ise belediyeye çekinmeden gidemeyeceğini belirtmektedir. %4,5'lik bir kesim ise fikir beyan etmekten çekinmektedir.

Bu sonuçların; halkın büyük bir çoğunluğunun kendi sorunlarını çözmek için çekinmeksizin ilgili yerlere gidip, gerekli başvuruları yapabileceği görüşünü ortaya çıkarabileceği düşünülebilir.

4.5.1.16. İmza Kampanyasına Katılım

Tablo 16. İmza Kampanyasına Katılım

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	333	83.3	83.3	83.3
Hayır	34	8.5	8.5	91.8
F.yok	33	8.3	8.3	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

Vatandaşların kentsel sorunlara sahip çıkma eğilimini değerlendirebilmek amacıyla yöneltilen 'Kent sorunlarıyla ilgili bir imza kampanyası düzenlense katılır mısınız?' şeklindeki soruya yöneltilen cevaplar da olumlu görünmektedir. Katılımcıların %83,3'ü olumlu cevap verirken, imza kampanyasına katılmayacağını belirtenlerin oranı ise %8,5'tir. Bu konuda fikir beyan etmeyenler ise katılımcıların %8,3'ünü oluşturmaktadır.

4.5.1.17 Tokat'ta Oturma

Tablo 17. Tokat'ta Oturma

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Bir yıldan az	23	5.8	5.8	5.8
1-3	26	6.5	6.5	12.3
3-5	27	6.8	6.8	19.0
5-10	45	11.3	11.3	30.3
10+	279	69.8	69.8	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

Örnekleme katılan %69,8'i oluşturan kesim 10 yılı aşkın bir süredir Tokat'ta oturmaktadır. %11,3'lük kesim ise 5 ile 10 yıldır Tokat'ta yaşamaktadır. Katılımcıların %6,8'i de 3-5 yıldır Tokat'ta oturmaktadır. 1-3 yıl arasında Tokat'ta oturanlar ise %6,5'tir. Bir yıldan kısa süredir Tokat'ta ikamet edenlerin oranı ise %5,8'dir. Bu sonuçlar, Tokat'a yeni yerleşenlerin sayısının düşük olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara göre Tokat halkının çoğunluğunun mukim olduğu görülmektedir.

4.5.1.18 Katılım - Etkinlik İlişkisi

Tablo 18. Katılım- Etkinlik İlişkisi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	332	83.0	83.0	83.0
Hayır	30	7.5	7.5	90.5
F.yok	38	9.5	9.5	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

““Vatandaşların yönetime çeşitli yollarla dâhil olması, yerel hizmetlerin etkinliğine olumlu katkı sağlar.” Fikrine katılıyor musunuz?” biçiminde yöneltilmiş olan soruya, örnekleme katılan vatandaşların olumlu cevaplar verdiği görülmektedir. Buna göre; vatandaşların %83'ü olumlu cevap verirken, %7,5'i olumsuz beyanda bulunmuşlardır. Fikir beyan etmek istemeyen katılımcılar ise %9,5'i oluşturmaktadır.

4.5.1.19 Katılımın Yeterliliği

Tablo 19. Katılım Yeterliliği

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Yeterli	24	6.0	6.0	6.0
Yetersiz	301	75.3	75.3	81.3
F.yok	75	18.7	18.7	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

“Tokat’ta halkın yerel yöneticilerin karar alma sürecine katılımını yeterli buluyor musunuz?” şeklinde yöneltilen soruya katılımcıların %6’sı ‘yeterli’ cevabını verirken, %75,3 oranında ‘yetersiz’ cevabı alınmıştır. Örnekleme katılanların %18,7’si ise fikir beyan etmemişlerdir. Genel olarak katılım eğilimi gösteren vatandaşların var olan katılım süreçlerini yeterli bulmadıkları görülmektedir.

4.5.1.20 Yerel Yönetime Yakınlık

Tablo 20. Yerel Yöneticilere Yakınlık

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok yakın hissediyorum	8	2.0	2.0	2.0
Yakın hissediyorum	24	6.0	6.0	8.0
Orta düzeyde	59	14.8	14.8	22.8
Yakın hissetmiyorum	104	26.0	26.0	48.8
Kesinlikle yakın hissetmiyorum	179	44.8	44.8	93.5
F.yok	26	6.5	6.5	100.0
Toplam	400	100.0	100.0	

Tokat’taki yerel yöneticileri kendinize ne kadar yakın hissediyorsunuz? Biçiminde katılımcılara yöneltilen soruya %2 oranında ‘çok yakın hissediyorum’ cevabı alırken, %6 oranında ‘yakın hissediyorum’ cevabı ile karşılaşmıştır. Yerel yöneticileri kendilerine yakın ya da uzak hissetmeyen, ‘orta düzeyde’ şeklinde cevap veren kesim ise %14,8’dir.

Buna karşın katılımcıların %26'sı yerel yöneticileri kendilerine 'yakın hissetmemektedirler'. Kendilerini 'kesinlikle yakın hissetmeyenlerin' oranı ise %44,8'dir. %6,5'lik bir kesim ise bu konuda fikir beyan etmek istememişlerdir.

Tokat il merkezinde 400 kişi ile görüşmek suretiyle gerçekleştirilen anket uygulamasından elde edilen bulgulara dayanılarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır.

a) Çeşitli meslek, cinsiyet, eğitim, yaş ve gelir gruplarından yurttaşlarla görüşülmüş, bu yurttaşların kentsel konularla genel olarak ilgili oldukları görülmüştür. Temel hizmetlerin yeterliliği ile ilgili açık görüş belirtmişlerdir. Bu verilerden hareketle yurttaşların ilgi ve merak düzeylerinin yeterli seviyede olduğu belirtilebilir. Halkın çevresine karşı duyarlı olduğu görülmektedir.

b) Yurttaşlara yerel siyasi aktörlerle ilgili yöneltilen sorularda da benzer cevaplar alınmış, yurttaşların belediye başkanı gibi siyasi aktörlerle ilgilendikleri görülmüştür. Ayrıca kentsel hizmetlerin yeterliliği ve hizmetlerden memnunluk gibi birtakım sorulara alınan yanıtlar da, vatandaşların bu hususlarda çekinmeden fikir beyan edebildiklerini göstermektedir. Bu durum, halkın kent sorunlarına yeterli ilgiyi gösterdiğine işaret olarak düşünülebilir.

Örneğin; 'Belediyenin yürüttüğü hizmetleri yeterli buluyor musunuz?' şeklinde yöneltilen bir soruya, örnekleme katılanların % 85,5'i "hayır", % 8,8'i "evet" yanıtı vermiştir. Halkın düşüncelerini çekinmeden ortaya koyduğu görülmektedir. Yerel hizmetlere karşı ilgi ve duyarlılık seviyesinin bir hayli yüksek olduğu düşünülebilir.

c) "Belediye karar ve uygulamalarında halka danışmalı mı?" şeklinde yöneltilen soruya örnekleme katılanların % 86'sı 'evet' cevabı vermişlerdir. Buradan halkın demokratik düşündüğü ve karar süreçlerine dâhil olma fikrini benimsediği yargısına varılabilir. Halkın, katılımcı yönetim düşüncesini gerekli gördüğü anlaşılmaktadır. Bu durum da katılımın demokrasiyle ilişkilendirilebilmesi açısından anlamlıdır. Yerel yönetimlerin bu anlamda gerekli altyapıyı oluşturmasının katılım fikrinin yaşama geçirilmesinde olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

d) Meslek, eğitim ve cinsiyet değişkenleri ile katılım arasında (ki kare ilişkisinde p.05 den büyük çıkmıştır) istatistiki olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanamaması; katılımın yaş, cinsiyet, eğitim ve meslek gibi değişkenlerden birebir etkilenmediğini göstermektedir. Sadece yaş ve gelir değişkenleri ile katılım arasında (p.05 den küçüktür) istatistiki olarak anlamlı ilişkiler görülmektedir.

e) Sınırlı da olsa yönetime katılım imkânlarının halk tarafından kullanılmadığı, kullanan kesimin de genellikle bireysel sorunların çözümü için bu yollara başvurdukları görülmektedir. Örnekleme katılanların birden çok yolla da başvuru yaptıkları düşünüldüğünde; dilekçe verenler % 14,3'ü oluştururken, telefon ederek şikâyetle bulunanlar % 15,8'i oluşturmaktadır. Yetkililerle

görüşenler %11,8, başkanla görüşenler % 3,5 ve belediye personeli tanıdıkları vasıtasıyla şikâyetlerini belirtenler % 6,3 olarak tespit edilmiştir.⁸ Bu bulgular ışığında “Yerel yönetimler katılım imkânı verse bile, bu imkânları kullanma olasılığı oldukça düşüktür.” şeklinde bir yorum yapılabilmektedir.

f) Halkın genelinde sivil toplum örgütlerine ve siyasi partilere katılım konusunda çekingenlik olduğu söylenebilir. Sivil toplum örgütlerine üyelik % 25,8 olarak görülürken; siyasi partilere üyelik %12,8 olarak görülmektedir. Ancak sivil toplum örgütlerinin belediye kararlarının oluşumuna katılımının %72,8’lik bir oranla desteklendiği görülmektedir. Bu sonuçlar halkın katılım fikrini benimsediği, ancak katılım davranışı gösteremediğini destekler niteliktedir.

g) Örnekleme katılan yurttaşların sorun çözme yöntemleri de ilgi çekicidir. Halkın %79’u sorunlarını bizzat yetkililerle görüşerek çözeceklerini belirtmişlerdir. Bu durum; halkın kendi sorunlarını çözme bilincine sahip olması açısından anlamlı görünmektedir.

h) Çalışmaya katılan vatandaşların %83,3’ü kent sorunlarıyla ilgili düzenlenecek bir imza kampanyasına katılım konusunda olumlu görüş bildirmişlerdir.

i) Örnekleme katılan vatandaşlara yöneltilen sorularda eğlence ve dinlenme yerlerinin yeterliliği, yerel yöneticilere yakınlık, sanatsal ve kültürel faaliyetlerin yeterliliği gibi konularda alınan cevapların da dikkate değer olduğu düşünülmektedir. Çünkü vatandaşlar; birçok konu gibi yukarıda değinilen hususlarda da fikirlerini rahatlıkla beyan etmektedirler. Halkın yaşadığı çevre ile ilgili çekinmeden yorumlar yapabilmesi ve çevresine olan ilgisi katılım açısından istekli olduklarının bir göstergesi olarak düşünülebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

20. yüzyılın sonundan itibaren dünya düzeninin hızla değişmesiyle birlikte, bildiğimiz bütün sistemlerin sürekli olarak yenilenme çabası içerisinde oldukları görülmektedir. Bu durumda, yönetim sistemlerinin de sürekli olarak değişime açık olmak üzere yenilenmesi gerektiği düşünülmektedir.

‘Hikmet-i hükümet’ söylemleri yerine bugünlerde daha çok şeffaflık ve saydamlık söylemleri duymaktayız. Mevcut sınırlar hukuksal olarak hala geçerliliğini korusa bile, küreselleşmenin ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle fiilen hükmünü yitirdiği düşünülmektedir. İnsanların dünyadaki gelişmelere duyarsız kalamamalarından dolayı ‘kapalı kapılar ardında iş görme’ yöntemi birçok alanda etkisini kaybetmiştir.

⁸ Kentle, mahalleyle veya kendinizle ilgili bir sorun için belediyeye son bir yıl içinde şikâyette buldunuz mu? Şeklinde yöneltilen soruya örnekleme katılanların % 29,5’i evet cevabı verirken, %70,5’i ise hayır cevabı vermiştir

Çukurçayır'ın da(1999:318) ifade ettiği gibi bu gelişmeler, demokratikleşmenin bir çözüm stratejisi olarak görülmesini, toplumsal düşüncenin ve dayanışmanın güçlendirilmesini, halk egemenliğinin kurumsallaşmasını, yerel özerkliğin bir anayasal değer olarak görülmesini de gerektirmektedir.

'Yönetilenleri, yönetim sürecine dâhil etmek düşüncesi' bu noktada ön plana çıkmaktadır. Bunun da en iyi şeklinin yönetimin yerelleşmesi olduğu kabul görmektedir. Halka en yakın olan birimlerin yerel yönetimler olduğu düşünüldüğünde; hizmetlerin sunumunda etkinlik, verimlilik, hız ve öncelikli ihtiyaçların belirlenmesi gibi faktörler, yerel yönetimlerin siyasi hayatta aktif bir rol oynamasını kaçınılmaz hale getirmiştir.

'Demokrasinin okulları' şeklinde değerlendirilen yerel yönetim birimlerinin halk tarafından en çok ilgi gösterilene belediyeler olduğu görülmektedir.

Demokrasinin halka en çok hissettirilebileceği alan olan bu yerel yönetim birimlerinde, temsili demokrasinin yetersiz kaldığı açıklıkla görülmektedir. Bunun çözümünün de; yeni yönetim modelleri geliştirmekten ve geliştirilen bu yönetim modelleriyle halkın azami katılımını sağlamaktan geçtiği düşünülmektedir.

Bilinen katılım uygulamaları; internet kullanımı, mahalle toplantıları, ombudsmanlık, semt danışma merkezleri, halk günleri gibi faaliyetlerle desteklenmektedir. Bu yolla vatandaşlara sunulan olanaklar; bireysel gelişmeyi, yurttaşlık bilincini ve halkın karar süreçlerinde rol oynamasını destekleyeceği gibi, yerel ve ulusal demokrasiye de kazanımlar sağlayacaktır.

'Herkes kendi kapısının önünü temizlese tüm mahalle temiz olur.' kabulünden hareketle, her mahallenin temizliği de kentin temizliğine olumlu katkı sağlar çıkarımına yol açacaktır. Yani katılım bilincine sahip, demokrasiyi özümsemiş olan vatandaşların; kentlileşme bilincini ortaya çıkaracağı ve bu durumun ülkenin demokratikleşmesine çok ciddi katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın bulguları; halkın çok yüksek seviyede katılım eğiliminin bulunduğunu göstermektedir. Vatandaşlar; çevrelerinde gerçekleşen yönetim etkinliklerine yeterince duyarlılık göstermektedirler. Doğru, yanlış ya da eksik buldukları uygulamaları rahatlıkla ortaya koyabilmekte, düşüncelerini açıklıkla ifade edebilmektedirler. Diğer taraftan katılımcı kültürün çeşitli nedenlerle gelişmemiş olması sonucu, çalışmadaki verilerden hareketle bahsedilen yüksek katılım eğilimi bir katılım davranışı şekline dönüşemediği söylenebilir.

Yalçındağ'ın(1996:131) belirttiği gibi halkın yönetime katılımı kurumsal düzeyde iki temel ayrıma tabii tutulmaktadır. Birincisi, 'aktif katılım' olarak tanımlanan, hemşehrilerin bireysel olarak veya gruplar halinde belediye çalışmalarına ilgi duymaları ve bu çalışmalarını kendi talepleri doğrultusunda etkilemeye çalışması faaliyetini kapsar. İkincisi ise 'pasif katılım' olarak

adlandırılan, hemşerilerin belediye işleri ile ilgilenmelerini sağlamaya ilişkin girişimlerin yönetenler ya da belediye tarafından yapılması ve bunun neticesinde de halkın yönetime katılımının sağlanması faaliyetlerini kapsamaktadır.

Yerel yönetimlerin halk katılımını desteklemesinin ve bu yönde faaliyetlerde bulunmasının, halkı ilk etapta pasif katılıma yönlendireceği, zamanla aktif katılımın da sağlanacağı söylenebilir.

Bu durum, gerekli zeminin oluşturulabilmesiyle de ilgilidir. Katılımın anayasal ve yasal olarak temellendirilmesi ve ancak bu düzenlemelerden sonra bir davranış halini alması beklenebilir.

Ülkemizde; bu dönemde geçirdiğimiz Avrupa Birliği Uyum Süreci'nde; yerel yönetimlerde katılımın sağlanması ile ilgili yasalama süreci ve yerel yönetimlerin geleceği ve katılım konusunun gözlemlenmesi, ilgi uyandıracak bir konu olarak karşımızda durmaktadır.

KAYNAKÇA

- Çukurçayır, M. Akif (1999), **Yerel Yönetimler ve Katılım: Halkın Katılım Duyarlılığı ve Katılım Yolları Açısından Konya Örneği**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- DPT, (1991), **Mahalli Hizmetlerin Yerinden Karşılanması, (VI. Beş Yıllık Ö.İ.K. Raporu)**, T.C. Başbakanlık DPT Müsteşarlığı, Yayın No: DPT: 2245- Ö.İ.K.: 370, Ankara.
- Geray, C. (1995), **Türk Belediyeciliğinin Tarihi Gelişimi**, Yeni Türkiye Dergisi, Yıl:1, Sayı 4.
- Gökçe, O. , Bayrakçı, İ. (2005), **Yeni Düzenlemelere Göre Yerel Yönetimler**, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, Konya.
- Nadaroğlu, H. (1998), **Mahalli İdareler**, Beta Yayınları 6. Baskı, İstanbul.
- Sarıkoç, A. İhsan (2002), **Yerel Yönetimlerde Katılım ve İstanbul Büyükşehir Belediyesinde “Beyaz Masa” Uygulaması**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Tusepart, (2009), **Porto Alegre Belediyesi Katılımcı Bütçe Uygulaması**, http://www.tusepart.org/dosyalar/porto_alegre.doc, Erişim Tarihi: 02.05.2009.
- Yalçındağ, S. (1996), **Belediyelerimiz ve Halka İlişkiler**, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Yazıcıoğlu, R. (2000), **Bu Sistem Değişmeli**, Birey Yayıncılık, 5. Baskı, İstanbul.